

KLAIPĖDOS MIESTO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS

DĖL 2024 METŲ PASKELBIMO ŠVYTURIŲ METAIS KLAIPĖDOJE

2023 m. lapkričio 9 d. Nr. T1-330
Klaipėda

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 13 punktu, Klaipėdos miesto savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a:

1. Paskelbti 2024 metus Švyturių metais Klaipėdoje.
2. Pavesti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriui organizuoti Švyturių metų minėjimo Klaipėdoje programos parengimą ir patvirtinimą bei suplanuoti lėšas savivaldybės biudžete programai įgyvendinti.
3. Skelbti šį sprendimą Klaipėdos miesto savivaldybės interneto svetainėje.

Savivaldybės meras

Teikėjas – Savivaldybės meras

Arvydas Vaitkus

Parengė
Kultūros skyriaus vyriausioji specialistė

Kristina Skiotytė-Radienė, tel. 39 61 73
2023-10-17

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
PRIE SAVIVALDYBĖS TARYBOS SPRENDIMO PROJEKTO „DĖL 2024 METŲ
PASKELBIMO ŠVYTURIŲ METAIS KLAIPĖDOJE“**

1. Parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Šiuo tarybos sprendimu Klaipėdos miesto savivaldybės tarybai siūloma 2024-uosius paskelbti Švyturių metais Klaipėdoje.

1884 m. gruodžio 16 d. ant Šiaurinio molo Klaipėdoje buvo įžiebtas Baltasis švyturys, 1874 m. spalio 20 d. įžiebtas Nidos švyturys, taip pat tikimasi, kad 2024 m. savininkai baigs Klaipėdos švyturio tvarkybos ir pritaikymo lankytojams darbus. Šios reikšmingos sukaktys ir Klaipėdos švyturio atvėrimas visuomenei tampa akstinu Klaipėdos ir Neringos savivaldybėms 2024-usius skelbti Švyturių metais.

Pažymėtina, kad Neringos savivaldybė šiuo metu taip pat ruošia Tarybos sprendimo projektą dėl 2024 m. skelbimo Švyturių metais Neringoje.

Klaipėdos ir Neringos Savivaldybėms pritarus minėtiesiems sprendimų projektams ištraukti į Švyturių metų minėjimą bus kviečiamos ir kitos Savivaldybės, bei institucijos valdančios Švyturius Lietuvoje (Lietuva gali turinti išlikusius 4 jūrinius švyturius – Klaipėdos, Nidos, Šventosios ir Juodrantės, bei 3 Kuršių marių švyturius – Pervalkos, Ventės rago ir Uostadvario).

Planuojama, kad Švyturių metų programą Klaipėdoje sudarys Savivaldybės biudžetinių ir viešųjų kultūros įstaigų, švietimo įstaigų įgyvendinamos iniciatyvos, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos iniciatyvos bei kultūros ir meno projektų dalinio finansavimo konkursą laimėję projektai (programa bus papildyta konkursą laimėjusiais projektais). Pateikiame preliminarų programos projektą.

2. Projekte aptartų klausimų teisinis reglamentavimas.

Šis sprendimo projektas parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (toliau – VSI) 6 straipsnio 13 punktu.

3. Siūlomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir laukiami rezultatai.

Švyturių metų paskelbimas Klaipėdoje taptų puikia inspiracija aktualizuoti šiuos uostams itin reikšmingus infrastruktūros objektus, papasakoti jų istoriją, leistų miestiečiams ir miesto svečiams geriau pažinti jūrinę kultūrą. Formuotų teigiamą komunikacinę žinutę apie Klaipėdą, kaip jūrinę kultūrą puoselėjantį miestą, taptų teigiamu veiksniu didinant miesto turistinį patrauklumą.

4. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas.

Nėra.

5. Projektui įgyvendinti reikalingas kitų teisės aktų keitimas, naujų teisės aktų priėmimas.

Sudaryti ir Savivaldybės mero potvarkiu patvirtinti Švyturių metų minėjimo Klaipėdoje programą.

6. Biudžeto lėšų poreikis projektui įgyvendinti, lėšų sutaupymo galimybės įgyvendinant projektą, finansavimo šaltiniai.

Lėšų poreikis bus pateikiamas 2024-2026 m. Strateginio veiklos plano Kultūros plėtros programoje.

7. Sprendimo projekto rengimo metu atlikti vertinimai ir išvados, konsultavimosi su visuomene metu gauti pasiūlymai ir jų motyvuotas vertinimas.

2023 m. rugsėjo 7 d. visuomenininko Deniso Nikitenkos iniciatyva Klaipėdos miesto savivaldybei, Neringos miesto savivaldybei, Klaipėdos valstybinių jūrų uosto direkcijai, Lietuvos Jūrų

muziejui ir kitoms institucijoms buvo išsiųstas kreipimasis svarstyti klausimą dėl 2024-ųjų paskelbimo Švyturių metais (pridedama).

Savivaldybės administracijos Kultūros skyrius spalio 2 d. iniciavo visų rašte minimų ir Savivaldybės kultūros įstaigų susitikimą, kurio metu visuotinai buvo sutarta, jog ši iniciatyva yra prasminga ir 2024-ųjų paskelbimas Švyturių metais svariai prisidėtų prie jūrinės kultūros sklaidos ir gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimo.

8. Kiti sprendimui priimti reikalingi pagrindimai, skaičiavimai ir paaiškinimai.

Nėra.

PRIDEDAMA:

1. Švyturių metų minėjimo Klaipėdoje programos projektas, 6 lapai,
2. 2023-09-07 D.Nikitenkos pasiūlymas, 5 lapai.

Kultūros skyriaus vyr. specialistė, atliekanti
Kultūros skyriaus vedėjo funkcijas

Kristina Skiotytė-Radienė

ŠVYTURIŲ METŲ MINĖJIMO KLAIPĖDOJE PROGRAMOS PROJEKTAS

1884 m. gruodžio 16 d. ant Šiaurinio molo buvo įžiebtas Baltasis švyturys, 1874 m. spalio 20 d. Nidos švyturys, taip pat planuojama, kad 2024 m. bus baigti Klaipėdos švyturio tvarkybos ir pritaikymo lankytojams darbai. Šios reikšmingos sukaktys ir Klaipėdos švyturio atvėrimas visuomenei tampa akstinu Klaipėdos ir Neringos savivaldybėms 2024-usius skelbti Švyturių metais.

Planuojama, kad Švyturių metų programą Klaipėdoje sudarys Savivaldybės biudžetinių ir viešųjų kultūros įstaigų, švietimo įstaigų įgyvendinamos iniciatyvos, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos iniciatyvos bei kultūros ir meno projektų dalinio finansavimo konkursą laimėję projektai (programa bus papildyta konkursą laimėjusiais projektais).

Eil. Nr.	PROJEKTO PAVADINIMAS	ĮGYVENDINANTI INSTITUCIJA	PROJEKTO APRAŠYMAS	DATA/LAIKAS
ŽIEMA				
1.	Klaipėdos šviesų festivalis – švyturių metų atidarymo renginys	VšĮ „Klaipėdos šventės“	Išskirtinis šaltojo sezono Klaipėdos renginys stebins ne tik įspūdinga programa ir visikai naujomis netikėtomis erdvėmis, bet ir skelbs Švyturių metų pradžią Klaipėdoje ir Lietuvoje.	Vasario 15-17 d.
PAVASARIS				
2.	Edukacinė pažintinė programa „Švyturio ambasadoriai“	Tautinių kultūrų centras	Programa skirta Tautinių bendruomenių nariams, tautinių bendruomenių sekmadieninių mokyklų auklėtiniams. Švyturių lankymo išvykos: Kuršių nerija, Pamario kraštas, Klaipėda-Šventoji. Po išvykų, skelbiamas fotografijų konkursas suaugusiems „Pamačiau švyturį“.	2024 m. kovas/balandis
3.		Imanuelio Kanto biblioteka	Meno skyrius kartu su VDA	2024 kovas - gegužė

			Klaipėdos fakulteto ir Klaipėdos kolegijos dizaino specialybės studentais organizuotą konkursą” Švyturys: objektas, logotipas, fotografija, daikto dizainas”	
VASARA				
3.	Koncertų ciklas –keliaujantys Švyturio koncertai	Kultūros centras Žvejų rūmai	Keliaujantys Švyturio koncertai – renginių ciklas, orientuotas į pietinės miesto dalies gyventojus ir bendruomenes. Kultūros centro Žvejų rūmai vienas pagrindinių tikslų įtraukti vietos bendruomenės patraukliomis ir netikėtomis formomis jiems įprastose erdvėse. Planuojama organizuoti netikėtus koncertus/ staigmenas lauko erdvėse pasitelkiant Žvejų rūmų kolektyvus ir kitus atlikėjus. Žanras, nuo šokių vakaro iki populiariosios muzikos.	2024 m. birželis
4.	Mobili garso instaliacija – Riedantis Švyturys	Kultūros centras Žvejų rūmai	Riedantis Švyturys (mobili garso instaliacija). Būtų kuriama mobili instaliacija – dviratis talpinantis iki 6 muzikantų ant jos būtų pritvirtinti muzikos instrumentai (būgnai, pianinas). Dekoras įvairiausių Švyturio daiktų sukonstruotas didžiulis dviratis. Ant jos užsėdę būrys muzikantų važiuotų, riedėtų spec. maršrutu ir sudarytų grojantį velošvyturį. Šalia šios platformos būtų naudojami informaciniai stendai	2024 m. birželis

			(iki 8 vnt.) kuriuose trumpai išdėstyta informacinė medžiaga, leidžianti priminti ir skleisti renginio idėją.	
RUDUO				
5.	Lego simpoziumas „Statau švyturį“	Imanuelio Kanto biblioteka	Lego konstruktorių simpoziumas “Statau švyturį”, vaikų darbų paroda.	2024 ruduo
6.	Švyturių ralis	VŠĮ „Klaipėdos šventės“	Klaipėdos krašto pažinimo-pramoginis renginys. Ralyje dalyvauja 100 ekipažų. Starto, finišo vieta- Klaipėda. Vakare pasitinkant ralio dalyvius vyksta koncertai, piknikas, varžybų dalyvių apdovanojimai. Renginys atviras visuomenei.	Turizmo diena- rugsėjo 27d.
7.	Meninio kūrinio skirto Švyturių metams pristatymas	Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras	2024 metais KKKC planuoja įgyvendinti Baltojo švyturio aktualizavimo projektą per meninę interpretaciją. Bus paskelbtas tarptautinis atviras kvietimas menininkams sukurti kūrinį, aktualizuojantį Baltąjį švyturį. Atrinktas kūrėjas bus pakviestas įgyvendinti kūrybinį sumanymą įtraukiant vietos bendruomenę, preliminari projekto įgyvendinimo vieta – Melnaragė.	2024 m. rugsėjis

8.	Dailės kūrinių konkursas ir paroda „Mano svajonių švyturys“	Klaipėdos miesto savivaldybės tautinių kultūrų centras	Sekmadieninių mokyklų moksleiviai bus kviečiami sukurti savo svajonių švyturį skirtingomis technikomis iš gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų. Geriausi darbai bus eksponuojami festivalio „Tautinių kultūrų diena“ metu, atskirame paviljone, Danės skvere. Planuojama, kad rudenį paroda keliaus po kitus Lietuvos tautinių bendruomenių centrus.	2024 m. gegužė/ spalį
ŽIEMA				
9.	Renginys „Švyturių magija“	Imanuelio Kanto biblioteka	Baigiamasis metų renginys bibliotekoje „Švyturių magija“	2024 m.
10.	Baigiamasis Švyturių metų renginys/ performansas „Odė Šviesai“.	Klaipėdos koncertų salė	Performansas „Odė šviesai“. Įspūdingo, net 15 metrų aukščio instaliacija/platforma, įrengta industrinėje Klaipėdos energijos pastato dalyje, Danės g., simbolizuos švyturį. Projektas apjungs garsą (Klaipėdos kamerinis orkestras), judesį (meninis performansas) ir žodį (jungtinis dviejų profesionalių chorų „Aukuras“ ir „Plofifonija“ projektas). Autentiškos, sakralinės idėjos pagrindu sukurtos, XX amžiaus aukso fondui priklausančios muzikos orkestrui ir	Gruodžio 16 d. (Baltojo švyturio įžiebimo 140-osios metinės).

			chorui skambesyje, atsiskleis vilties švyturio idėja, kurios ašis ne tik švyturių diena, bet ir švyturys kaip tikėjimo, vilties ir stiprybės simbolis. Instaliacija ypač prasminga ir artėjančių svarbių švenčių kontekste.	
VISUS METUS				
8.	Parodos ir leidinio skirto Švyturio metams pristatymas	Mažosios Lietuvos istorijos muziejus	Paroda ir leidinys (Baltojo Švyturio atvirukų kolekcija iš Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus fondo ir privačių kolekcijų)	2024 m.
9.	Edukacinis užsiėmimas „Ką kalba švyturiai?“	Lietuvos jūrų muziejus		2024 m.
10.	Virtuali paroda apie Švyturius transliuojama viešajame transporte ir kitose viešosiose erdvėse	Lietuvos jūrų muziejus		2024 m.
11.	Meninės idėjos konkurso „Klaipėdos uosto istoriją pasakoja uosto vartai“ organizavimas ir idėjos įgyvendinimas	AB Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	Šiuo metu Rengiami dokumentai paskelbti meninės idėjos konkursą „Klaipėdos uosto istoriją pasakoja uosto vartai“ Konkurso tikslas: istorinės medžiagos pagrindu bei integruojant jau esamus objektus ant šiaurinio molo, sukurti koncepciją, kuri leistų įvairiomis formomis, priemonėmis (miniatiūros, audio gidas ir kt.)	Idėjos įgyvendinimo pradžia 2024 m.

			lankytojams susipažinti su Klaipėdos uosto istoriniais faktais, tame tarpe ir su Baltojo švyturio istorija.	
12.	Švyturių metams skirti projektai Klaipėdos ugdymo įstaigose.	KMSA Ugdymo įstaigos ir Švietimo skyrius	Planuojama pasiūlyti 83 ugdymo įstaigoms inicijuoti šios temos aktualizavimui skirtus projektus ir iniciatyvas	2024 m.

Denisas Nikitenka

Gyv. Kooperacijos g. 5-22, Klaipėda, LT-91253; tel. 8-620-83272, el. p. dnikitenka@gmail.com

Klaipėdos miesto savivaldybės merui
Arvydui Vaitkui
Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vedėjai
Eglei Deltuvaitei
Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriui
dr. Jonui Geniui
Klaipėdos miesto tarybos Žymių žmonių, istorinių datų, įvykių įamžinimo ir gatvių pavadinimų
suteikimo komisijos pirmininkui
Arvydui Cesiuliui
VšĮ „Klaipėdos turizmo informacijos centras“ direktorei
Romenai Savickienei
Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos generaliniam direktoriui
Algiui Latakui
Kultūros paveldo departamento Klaipėdos teritorinio skyriaus vedėjui
Almantui Mureikai
Neringos savivaldybės merui
Dariui Jasaičiui
Neringos savivaldybės vicemerui
Narūnui Lendraičiui
Lietuvos jūrų muziejaus direktorei
Olgai Žalienei
BĮ Neringos muziejai direktorei
dr. Lina Motuzienei
Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras „Agila“ direktorei
Editai Lubickaitei
VšĮ Aido švyturiai direktoriui
Aidui Jurkštui

PASIŪLYMAS

2023-09-07

Klaipėda

Dėl tarpžinybinės darbo grupės įprasminant ir aktualizuojant pajūrio švyturius 2024 metais sudarymo

Siūlau Klaipėdos miesto savivaldybei imtis lyderystės bei sukurti laikinąją, tarpžinybinę darbo grupę siekiant 2024 metais įprasminėti bei aktualizuoti tris pajūrio švyturius: Baltąjį, Klaipėdos bei Nidos. Tokiu būdu galima būtų pratęsti bei dar labiau išvystyti Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos 100-mečio minėjimą 2023 m. nauju rakursu: Lietuvai jau tapus jūrine

valstybe. Taip pat siūlau Klaipėdos miesto tarybos sprendimu 2024 m. uostamiestyje paskelbti Švyturių metais.

Tarpžinybinės, iš įvairių su marinistine tematika bei jūrinu paveldu, jo sklaida bei išsaugojimu susijusių institucijų atstovų grupės sudarymas ir preliminarūs posėdžiai leistų išgryninti idėjas, veiklas bei pasiskirstyti užduotis, sukurti tinkamą formatą idėjoms realizuoti. Darbo grupės sudarymas (jos sudėtis, pasitarimų vieta ir jų poreikis) galėtų būti Klaipėdos miesto mero Arvydo Vaitkaus prerogatyva, nes šiuo atveju būtent uostamiestis taptų idėjos realizavimo ašimi, o Neringos miesto savivaldybė – galimi partneriai (jei matytų poreikį dirbti kartu koordinuojant veiksmus, nes neringiškiečiai gali ir patys, atskirai aktualizuoti savo senojo, 1874 m. įžiebto švyturio gyvąją atmintį).

Idėjos tikslas – Lietuvos-jūrinės valstybės identitetą pabrėžiančių ir užmirštų ar neįveikintų (Klaipėdos atveju) švyturių aktualizavimas bei municipalinis bendradarbiavimas pasiremiant gerąja patirtimi (Nidos atvejis).

Prielaidos būtent 2024 m. pašvęsti šių marinistinių simbolių sklaidai visuomenėje – Baltojo (1884 m.) ir Nidos (1874 m.) švyturių įžiebimo jubiliejai bei pasikeitusi situacija dėl 1952 m. statyto (pirmasis toje pačioje vietoje buvo pastatytas 1684 m.) Klaipėdos švyturio (bus baigti šio objekto tvarkybos ir pritaikymo žmonių lankymui darbai).

Išdėstysiu savo idėjas dėl atskirų objektų.

Baltojo švyturio atvejis. Šis navigacinis objektas ant šiaurinio molo galo buvo įžiebtas 1884 m. gruodžio 16 d. Spėjama, kad Baltasis švyturys, kaip strateginis objektas, vokiečių karių susprogdintas 1945 m. sausį.

Taigi, kalbame apie nebeegzistuojantį švyturį, tačiau jo istorija ir gyvoji atmintis Klaipėdoje yra nepelnytai užmiršti.

Pateiksiu įrodymus, jog šis švyturys buvo daugiau, nei uosto laivybai reikalingas navigacinis objektas. Tai buvęs vienas ryškiausių Mėmelio (vokiškuoju periodu) ir Klaipėdos (lietuviškuoju periodu) simbolių. Dar daugiau: Lietuvai 1923 m. prijungus Klaipėdos kraštą būtent Baltasis švyturys buvo tapęs Lietuvą-jūrinę valstybę pasaulyje reprezentuojančiu simboliu. Taigi, kalbame apie švyturį-buvusį itin ryškų, plačiai eskaluotą, svarbų Klaipėdos, kaip uostamiesčio ir Lietuvos-jūrinės valstybės simbolį.

Nuo 2022 m. ėmiau kolekcionuoti atvirutes su Baltuoju švyturiu. Šiuo metu rinkinyje – arti 80 skirtingų vaizdų ir tiražų atviručių (visos – originalai). Pati seniausia – su 1899 m. antspaudu (tai gali būti ir viena pirmųjų išleistų atviručių su Baltuoju švyturiu), vėlyviausia – su 1942 m. antspaudu. Taigi, rinkinys apima labai platų ir įvairias epochas paliečiantį laikotarpį: kaizerinės Vokietijos laikus, Pirmąjį pasaulinį karą, vadinamąjį prancūzmetį 1920-1922 m., tarpukario Lietuvą 1923-1939 m., hitlerinę okupaciją 1939-1945 m. Yra ir viena jau pokariu, 1952 m. Vokietijoje išleista atvirutė (joje – ir Baltasis švyturys), dedikuota Mėmelio miesto įkūrimo 700 metų jubiliejui.

Taigi, ši ikonografija leidžia plačiau pažvelgti į aptariamą navigacinį objektą. XIX-XX a. pirmojoje pusėje (iki 1923 m.) tai buvęs pats populiariausias, atviručių leidėjų labiausiai fotografuojamas ir tiražuojamas Mėmelio objektas. Kitaip – Baltasis švyturys galimai dėl savo lokacijos (uosto vartai, romantiški vaizdai į Baltijos jūrą) tiesiog nustelbė pagrindinį, 1876 m. statytą pagrindinį Klaipėdos švyturį. Atvirukus su Baltuoju švyturiu žmonės siuntė itin noriai, ypač gausu nuo 1915 m. į Mėmelį įžengusių kariškių rašytų atvirukų su Baltuoju švyturiu.

1922 m. Baltasis švyturys pavaizdotas ant laikinųjų pinigų Notgeldų (10 markių; originalą turiu savo kolekcijoje). Vokiškuoju periodu gaminti ir įvairūs suvenyrai (peleninės, puodukai ir pan.) su Baltojo švyturio atvaizdu.

Tačiau dar didesnę, jau geopolitinę reikšmę Baltasis švyturys įgavo nuo 1923 m. Lietuvai prijungus Klaipėdos kraštą su neužšalančiu, pramoniniu Klaipėdos uostu, kai agrarinė valstybė tapo visaverte jūrine šalimi. Baltasis švyturys buvo pasirinktas, kaip šio istorinio fakto simbolis, savotiškas politinės rinkodaros įrankis bei žinios skleidėjas.

1923 m. balandžio mėn. Lietuva išleido pirmuosius, specialiai Klaipėdai dedikuotus pašto ženklus (originalus turiu savo kolekcijoje). Ant didžiausių nominalų (2000 ir 3000 markių) – Baltasis švyturys. 1923 m. rugpjūčio mėnesį Lietuvos paštas išleido seriją pašto ženklų (originalus turiu savo kolekcijoje) su įvairiais, valstybei reikšmingais simboliais. Ant pašto ženklų buvo vaizduojamas Klaipėdos herbas (1 ct, 5 ct), Vytis (2 ct, 30 ct), Birutės kalno koplyčia (3 ct, 2 Lt), paminklas LDK Vytautui Kaune (10 ct, 15 ct), Trakų pilis (25 ct, 3 Lt), laivai Klaipėdos uoste (1 Lt) ir Baltasis švyturys (60 ct ir 5 Lt). Taigi, jis atsidūrė ant didžiausių pašto ženklų nominalų.

Gausiai leistos atvirutės su Baltuoju švyturiu (jau lietuviškais arba vokiškais/lietuviškais užrašais) ir minėtoju 1923-1939 m. laikotarpiu. Atvirutėse su Baltuoju švyturiu galima rasti užrašus „Klaipėdos uostas“ taip pabrėžiant nebe patį švyturį, o uostamiesčio statusą.

Baltąjį švyturį randame ir ant 1923 m. įsteigto Klaipėdos krašto išvadavimo medaliao (tiek averse, tiek reverse). 1937 m. buvo nukaldinta, tačiau į apyvartą taip ir nepateko 10 centų moneta, kurios averse - Baltasis švyturys (vienintelis, prototipinis monetos egzempliorius saugomas Lietuvos banko Pinigų muziejuje). Baltojo švyturio vaizdas puošė ne vieno tarpukario žurnalo numerį: 1933 m. išspausdintą „Mūsų kalendorių“ ir kt.

Galima konstatuoti, jog šie faktai aiškiai indikuoja ir pačios tarpukario Lietuvos valdžios požiūrį į, regis, paprastą, navigacinį objektą: jis buvo pasirinktas, kaip Lietuvos-jūrinės valstybės simbolis. Atvirutės su Baltuoju švyturiu labiausiai tiražuojamos Klaipėdoje buvo ir hitlerinės okupacijos 1939-1945 m. laikais. Šio švyturio atvaizdas panaudotas net alaus padėkliukuose („Memeler Ostquell-Brauerei“). O Mozarto gimtinėje Salzburgo mieste (Austrija) leisto savaitraščio „Wochenblatt der Landesbauernschaft Alpenland“ 1939 m. balandžio mėn. pirmajame puslapyje panaudota Baltojo švyturio nuotrauka, kaip Klaipėdą reprezentuojantis objektas.

Taigi, visi šie istoriniai pavyzdžiai rodo, kokios svarbos simboliu (ypatingai akcentuočiau tarpukario Lietuvos laikus) buvo Baltasis švyturys. Deja, jo atminimui Klaipėdoje nėra nė vieno objekto ar ženklo, šis simbolis – dingęs iš uostamiesčio istorinio viešojo pažinimo, turistinės erdvių. Nėra nė menkiausios užuominos, jokio ženklo apie kadaise buvusį tokį svarbų simbolį: nei skulptūros viešojoje erdvėje, nei informacinio stendo ant ar prie šiaurinio molo, atskiro leidinio, suvenyrų, atributikos ir pan. Net populiarios Klaipėdoje sieninės tapybos ant namų menininkai šį simbolį pamiršo.

2023 m. vasario mėnesį kreipiausi į Kultūros paveldo departamentą, nes pavyko rasti autentišką Baltojo švyturio stovėjimo vietą su išlikusiais XIX a. pab. molo konstrukciniais elementais. Per 2023 m. šiaurinio molo galas su Baltojo švyturio vieta gali būti įtraukti į Kultūros vertybių registrą (pažymą jau yra parengęs Kultūros paveldo centras, šį rudenį turėtų vykti objekto įrašymo į KVR svarstymas Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboje).

1884-2024 m. Kiti metai – puiki proga šias istorines spragas užpildyti. Siūlymų gali būti pačių įvairiausių, ir jie būtų pristatyti, išanalizuoti laikinojoje darbo grupėje. Mano siūlymai – tokie:

- parengti ir 2024 m. išleisti nedidelį, apie 40 psl. leidinuką, dedikuotą Baltajam švyturiui-simboliui su jo istorijos aprašymu ir ikonografinė medžiaga (atviručių, parodančių šiaurinio molo ir Baltojo švyturio virsmus bėgant metams, vaizdai). Šio darbo imčiausi pats, jei rastųsi finansavimas (leidėju galėtų būti Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, su kuriuo bendradarbiaujant jau esu parašęs 2018 m. išleistą leidinį „Pilsoto žemės pilys“);

- prie šiaurinio molo įrengti pažintinį stendą su informacija apie Baltąjį švyturį;

- kartu su Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija išanalizuoti galimybę ant šiaurinio molo šiaurinės sienelės pastatyti sumažintą Baltojo švyturio kopiją (ji gali net šviesti tamsoje: skleisti žibinto šviesą arba būti iliuminuota fluorescenciniais: tuomet švyturys tamsoje šviestų žalsva ar melsva glow šviesa, kaip praeities vaiduoklis; galimi įvairūs kiti interaktyvūs sprendimo būdai). Esant teigiamam sprendimui, 2024 m. tokį mažosios architektūros elementą ant molo pastatyti (jis papildytų jau esamus akcentus: inkarą, žuvų vedžiojančio žmogaus skulptūrą);

- apsvarstyti galimybę pagaminti ir Klaipėdos TIC pardavinėti suvenyrus su Baltuoju švyturiu (puodukai, marškinėliai, raktų pakabukai ir pan.) taip atgaivinant, sukuriant naują Klaipėdos-uostamiesčio simbolį, rikodarinį elementą;

- organizuoti atvirukų (ne nuotraukų, kurių yra labai daug ir jos nėra tapačios atvirukams dėl socialinio efekto nebuvimo) parodą Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje (MLIM). Atvirukus parodai paskolinčiau iš savo rinkinio. Kartu toje pačioje parodoje galėtų būti eksponuojami ir kiti su Baltuoju švyturiu-simboliu susiję artefaktai: 1923 m. medalis, iš privačių kolekcininkų pasiskolinti (derinimu užsiimčiau pats) prieškarinio suvenyrai bei kitokie iki 1945 m. naudoti daiktai ar/ir muziejiniai reliktai. Tokiu būdu ir per atvirutes, ir per daiktus būtų visuomenei atskleistas Baltojo švyturio-simbolio efektas;

- kartu su Lietuvos jūrų, Mažosios Lietuvos istorijos muziejais organizuoti viešą konferenciją, skirtą Klaipėdos-jūrinio miesto tapatumo, simbolikos problematikai panagrinėti. Konferencijos metu būtų galima išgryninti, kokie jūrinio miesto simboliai yra aktualizuoti, kokie – pamiršti, kokius būtina naudoti intensyviau, plačiau, o kurie galbūt ypač turizmo sklaidos erdvėje keistini kitais;

- esant poreikiui rengti pažintines, nemokamas ekskursijas visuomenei ant šiaurinio molo, papasakojant apie Baltąjį švyturį, jo bei molo istoriją (tokių ekskursijų aprašus sukurčiau bei vesti edukacijas galėčiau pats); galima vesti ekskursijas prie Klaipėdos švyturio ir ant šiaurinio molo vienu metu.

Klaipėdos švyturio atvejis. Remiantis farologo Aido Jurkšto knyga „Lietuvos švyturių istorija“, (Klaipėda, 2017 m.), pirmasis Klaipėdos švyturys buvo pastatytas (galimai toje pačioje vietoje, kur stovi dabartinis) 1684 m. Taip pat 1874 m. „Klaipėdos švyturio bokštą pradėta dažyti raudonais ir baltais kvadratais“ (būtent toks švyturio išorės vaizdas ir buvo jo vizitinė kortelė; šis navigacinis objektas dar vadintas „šachmatinius švyturiu“). Kitaip, ir vėl turime savotiškas sukaktis.

Šiuo metu Klaipėdos švyturys priklauso Lietuvos transporto saugos administracijai (LTSA). 2023 m. ši įstaiga ėmėsi švyturio tvarkybos (remonto) darbų pritaikant jį visuomenės lankymui. Taigi, Klaipėdos miesto savivaldybės ir tarybos galimai laukia apsisprendimo metas: kreiptis į Vyriausybę dėl šio švyturio perdavimo savivaldybės reikmėms po remonto. LTSA negali vykdyti turistinės funkcijos, tad logiška, jog suremontuotas švyturys turės būti įveiklintas (įleidžiami

lankytojai, kaip Nidoje), o tai įmanoma tik objektą perėmus municipalinei valdžiai, kuri per savo įstaigą (pvz., MLIM, Klaipėdos TIC ar kt.) paskirtų jo administratorių. Toks modelis jau veikia Nidoje: LTSA valdytą Nidos švyturį (išskyrus navigacinę įrangą) Vyriausybė perdavė Neringos savivaldybei, o ši patikėjimo teise – BĮ Neringos muziejams. Nidos švyturys tapo vienu lankomiausių turistinių objektų.

Taigi, greta Baltojo švyturio temos būtų prijungta ir Klaipėdos švyturio tema, todėl ir siūloma neapsiriboti vien Baltojo švyturio aktualizavimu, bet į galimų Švyturių metų 2024 veiklas įtraukti ir Klaipėdos švyturį. Žinoma, šiuo tikslu būtina atlikti juridinius veiksmus ir turėti teisinį pagrindą eksploatuoti švyturį visuomenės pažinimo tikslais.

Nidos švyturio atvejis. 150-ies metų įžiebimo (1874 m. spalio 20 d.) jubiliejų minės ir Nidos senasis švyturys, kurio taip pat fiziškai nebėra (tačiau žinoma tiksliai jo buvimo vieta, išlikę autentiški XIX a. pab. laiptai ir kiti elementai). Visiškai šalia senojo švyturio vietos 1953 m. (pradėjo šviesti 1953 m. balandžio 3 d.) pastatytas dabartinis, švytuoklinę lempą su Fresnelio lęšiais turintis švyturys. Jis jau yra puikiai išnaudojamas Nidai garsinti: į švyturį galima patekti, rengiamos teminės lempos įžiebimo šventės, paskaitos ir kt.

Idėja – Neringos ir Klaipėdos savivaldybėms bendradarbiauti ir kooperuotis minint Nidos (1874-2024) ir Baltojo (1884-2024) švyturių įžiebimo jubiliejus. Šiuo tikslu Neringos savivaldybės gyventojams galėtų būti organizuojamos (tai – Neringos municipaliteto prerogatyva) ekskursijos į Klaipėdą, lankant uostamiesčio švyturį, susipažįstant su Baltojo švyturio istorija. Ir, atvirkščiai, klaipėdiečiai galėtų vykti į Nidą. Dviejų savivaldybių bendradarbiavimas švyturių aktualizavimo tema galėtų būti abipusiai naudingas ir kitomis formomis.

Be jokios abejonės, mano pasiūlytos priemonės, o ir pati Švyturių metų paskelbimo idėja gali būti ir nepriimtinos ar koreguotinos. Neturiu jokių išankstinių nusistatymų, tačiau dėl Baltojo švyturio atminimo pasisakau vienareikšmiškai: kažkokiomis formomis šis pamirštas simbolis privalo būti aktualizuotas. Jei mes norime būti jūrine valstybe, o ne šalimi prie jūros, marinistinių simbolių eksploatacija – vienas iš kelių skleisti jūrinę kultūrą.

Būčiau dėkingas, jei šios mano idėjos būtų svarstomos politiniu lygiu, o priėmus atitinkamus sprendimus būčiau įtrauktas į darbo grupės sudėtį.

Pagarbiai,
žurnalistas, kraštotyrininkas
Denisas Nikitenka

Denisas Nikitenka